

“OSSIAN SARIA” KOLDO MITXELENARI EMAN ZITZAIONEKOA

Gasteizen, 1983, Martxoak 10

Fr. L. Villasante

Lagun zaharra:

Hamburgoko F. V. S. Fundazioak saria ematen omen du —Ossian Saria— eremu urriko hizkuntzen alde lan egiten dutenei. Oraingoan euskara begiz jo dute, eta euskarari zu. Ez dira bat ere oker egon. Ez horixe. Edozeinek aitortu behar du une honetan euskararen auzia, euskararen bizi nahia eta hizkuntza honen arazoa asmoz eta jakitez gidatzearen gakoa, neurri handi batean behintzat, zuregan dagoela kokatua.

Kultur eta Unibertsitate munduko gizona, ez zara zu izan mundu estuegian egon zalea, orokorrera idikia baizik, har-emanak izatea maite dituzuna, ikerketen eta jakintzen azken aurrerapenei beti erne, eta, nunahi direlarik, jakintzaren munduan aurrelari direnekin elkartasun bila zale. Izan ere, jakintzak mugen berririk ez daki.

Baina, beste aldetik ez zara izan —askotan gertatzen dena—, errorik ez duten jakintsu horietakoa, zeure herrian erro sakonak dituzuna baizik, eta erro horiei gogotik atxikia izan zara beti. Beste hitzez esanik, ez zara intelektuak huts-soila izan, ikerketen eta ideien munduan bakarrik bizi dena. Aitzitik, zangoak lur gainean dituzu, eta begi-belarriak erne, gerta daitezkeen lur ikerei adi, eta, Barandiaranen omenaldian esan zenuen bezala, norbaitek zure herria amiltegira eraman nahiko balu, hari zeure indar guztiez gogor egiteko prest zaude.

* * *

Euskaltzainburu naizen aldetik, ordea, eta beronen izenean, Erakunde honek zor dizunaz zerbait esatera behartua nagoela uste dut. Eta pozik egiten dut, horrekin zorra kitatzen ez badut ere.

Guztiok dakiten bezala, Euskaltzaindia 1918-1919etan sortzen da, eta gerra arterainoko urteetan bere lehen aroa ezagutzen du. Lehen aro horretan gizon argi eta ospetsuz osatua egon zen eta bere fruitu umoak ekarri zituen, hizkuntzaren ortografia finkatuz eta gramatikaren atal batzuk aztertuz.

Gero, berriz, gerra lehertzen da, eta gerra bera baino okerragoa, haren ondorioak. Euskaltzaindia luzaz hilik edo erdi hilik egongo da. Halere, 1950. urte inguruan bere errautsetatik berpiztu nahiean hasten da. Baina bidera azaltzen ziren oztopoak ezin gaudituzkoak ziruditen. Hainbeste eta hain handiak ziren gerraren ondorioz pilatutako hondamendiak!

Lanera deituak izan ginenok zerbait egiten asmatuko ote genuen? Beldur izateko zen. Orduan elkar ezagutu eta adiskidetu ginen, hain toki desberdinetatik lagin-

tza honetara etorriak. Euskaltzaindiaren lehen arotik bigarrenera tarte luze samarra igaro zen, eta katea etenik gabe osorik ateratzea ez zen gauza erraza. Behar-beharrezko genuen norbaiten itzala, larderia eta adorea; bere jakintzaren pisuagatik, kemen eta argitasunagatik egoera gaitz hartan gidari izan zitekeen norbait.

Eta norbait hori, zorionean, zu izan zinen. Etxeak behar eta bideak ekarri, uste dut esan ohi dela. Zerorri esker, Euskaltzaindia aro berrian berriz ere bideari lotu zen, geldiro eta baratx, beharbada, laguntzen eskasiagatik eta eragozpenengatik, baina hasi behintzat. Bistan da, hau esatean ez dut beste askoren lana gutietsi edo ukatu nahi.

Euskaltzaindia euskararentzat da, ordea; honentzat bizi den ber, dugu guk esku-bide hemene Euskaltzaindiaz mintzatzeko. Euskarak burua jasotzeko dituen eragozpenak eta eskastasunak era askotakoak dira eta alderdi askotatik datoz. Horietatik asko eta askori erremedio jartzea ez dago gure eskuan: aitor dezagun hori lainoki.

Orduan Euskaltzaindiari iruditu zitzaion tresna bera —euskara, alegia— behar zuela ahalez barnetik sendotu eta gaitu, batasuna eta tinkotasuna hari eman ez eta “tabu” itogarri batzuek hura askatuz. Badakigu euskarak dituen aje guztiengatik ez dela hori sendabide erabatekoa eta osoa, baina hori behintzat egitea, noraezko eta premia premiakoa zela iruditu zitzaion Euskaltzaindiari; eta lan honi lotu zen Mitxelena gidaritzapean.

Bilbon 1958an egindako Biltzarraren ondorioz Ageri bat eman zen, hots, “Zein den euskal hitza”, neurritz kanpoko purismo batek pilatutako oker-adituen artean erizpide zuzena eskainiz. Hamar urte geroago Arantzazun egiten da beste Biltzar bat, euskara standard edo batu bat moldatzen hasteko. Guztiok dakigu zu, Mitxelena, izan zirela Biltzar sonatu haren ardatz eta arima (eta bai Bilbokoarena ere). Zu izan zinen gidari eta giltzarri adituz batasuna egiteko jarri zen batzordean, eta, era berean, Hatxe letraren erabilpen arauak emateko jarri zen batzordean ere.

Zure eskariz jarri zen Dialektologi batzordea, tokian tokiko hizkeren bilketak egiteko, Euskararen Atlas gertatzen hasteko, etab. Zure eskariz jarri ziren, baita ere, Gramatika batzordea eta Hiztegi batzordea. Eta euskalkiez ari naizela, ez da gaizki egongo Haritschelhar jaunak Bordelen esan zuena hemen aipatzea: “Contrairement à ce que pensent certains esprits chagrins, la formation et le développement d’un basque standard nécessaire pour la littérature, l’enseignement et les moyens de communication de masse n’ont pas pour but de faire mourir les divers dialectes de la langue basque. L’Académie attache au contraire une importance très grande à la recherche en dialectologie et Luis Michelena est le maître d’oeuvre de cet immense chantier”.

Ikerketa munduan, literatur munduan etab. dituzun merezimenduak ere hor daude, baina dena esaterik ez dago.

* * *

Egun honetan (edo, hobe, gau honetan) har ezazu, jauna, Euskaltzaindiaren zoriona, Eta Euskaltzaindiarenakin batean enea. Euskaltzaindiaren zoriona eta eskeron aitortza.

Eta bukatzeko, eskaritxo bat, borondaterik onenaz egina: hiztegi hori, euskarak hain beharrezko duen hori, eman diezaguzula.